Kysymykset liikunta-, urheilu- ja nuorisoministeri Bergqvistille (kuultavana ke 6.11. klo 10.00)

1) Miten hallitusohjelmassa linjattu 20 milj. euroa / vuosi liikunnallisen elämäntavan ja liikuntaolosuhteiden edistämiseen (Suomi Liikkeelle -ohjelma) on lähtenyt liikkeelle? Kuinka rahoitusta on kohdennettu ja miten ohjelman vaikuttavuutta seurataan?

Suomi liikkeelle -ohjelma sisältää laajan kokonaisuuden toimenpiteitä, joista valtaosa on käynnissä ja loput ovat valmistelussa ja aikataulutettu. Käynnistyneitä toimenpiteitä ovat muun muassa:

- Lisätään perusopetuslakiin liikunnallisen elämäntavan edistäminen: HE luonnos on lausuntokierroksella
- Kannustetaan kuntia laajentamaan Liikkuvat-ohjelma kaikkiin päiväkoteihin ja kouluihin. SEKÄ Peruskoulun laajojen terveystarkastusten yhteydessä annetaan henkilökohtaista liikuntaneuvontaa ja -ohjausta oppilaan Move!-tulosten perusteella: Kuntien Liikkuva koulu -toiminnan sekä Move!-prosessin liikuntaneuvonnan kehittämiseen myönnettiin kesäkuussa avustuksina noin 4,3 miljoonaa euroa.
- Kuntien lähivirkistysalueiden kunnostaminen ja kehittämiseen on parhaillaan haussa 2,5 miljoonaa euroa.
- Liikuntaneuvonnan vahvistamisen toimenpiteet on käynnistetty. Valtionavustuksina kunnille liikuntaneuvonnan kehittämiseen on vuonna 2024 myönnetty 1,8 miljoonaa euroa.
- Kehittämistyö on käynnistynyt liikunnan ja ravitsemuksen hyödyntämisen parantamiseksi hyvinvointialueilla ja yhdyspinnoilla. Toimenpiteillä tuetaan yhteistyörakenteita ja otetaan käyttöön vaikuttavimmat toimintamallit sekä levitetään hyvinvointialueiden työn tueksi elintapaohjauksen tarkistuslistaa.
- Liikunnan ja toimintakyvyn edistäminen lisätään osaksi kutsuntojen sisältöä: toimintamalli valmisteltu PLM:ssä, työ käynnistyy joulukuussa 2024.
- Liikkumisen edistämisen uusia kokeiluja ja innovaatioita on rahoitettu 3,7 miljoonalla eurolla. Uusilla kokeiluilla esimerkiksi kehitetään työntekijöiden liikkumista, neuvoloiden liikkumisen edistämisen osaamista, liikuntapelejä hyvinvoinnin ja oppimisen tueksi, luonnossa liikkumista sekä teknologian hyödyntämistä liikkumisen lisäämiseksi.

Suomi liikkeelle -ohjelmassa tehdään tiivistä yhteistyötä Terveydeksi-ohjelman kanssa. Ensi vuonna ohjelmien yhteisenä toimenpiteenä tullaan rahoittamaan alueellisia kansanterveyden edistämisen pilotteja.

Yhteiskunnan liikkumista tukevien rakenteiden parantamisen lisäksi ohjelmalla halutaan lisätä ihmisten ymmärrystä liikkumisen merkityksestä ja kannustaa tekemään arjessa liikkumista lisääviä valintoja. Suomi liikkeelle -ohjelman ”Lisää vain liike” -kansalaisviestintä näkyy tällä hetkellä erityisesti suomiliikkeelle.fi -verkkosivuilla ja Instagramissa. Sidosryhmille viestitään ohjelmasta uutiskirjeellä ja LinkedInissä sekä lukuisissa tilaisuuksissa ja monien sidosryhmien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Ensi vuoden alusta alkaen pyritään samaan Lisää vain liike -viestinnälle laajempaa näkyvyyttä mm. televisiossa, radioissa, lehdissä ja katukuvassa.

Kuinka rahoitusta on kohdennettu?

Suomi liikkeelle -ohjelman rahoituksen kohdentuu vuonna 2024 neljän ministeriön hallinnonalalle. Määrärahat kohdentuvat seuraavasti:

- Liikkuvat-kokonaisuuden laajentaminen (Liikkuva koulu ja Liikkuva opiskelu, korkeakoulut) 6 miljoonaa euroa (OKM)
- Liikuntaneuvonnan vahvistaminen (Move! / eri kohderyhmät) 5 miljoonaa euroa (OKM)

- Kokeilu- ja innovaatioavustukset 3,7 miljoonaa euroa (OKM)
- Kuntien lähivirkistysalueiden kunnostaminen ja kehittäminen 2,5 miljoonaa euroa (YM)
- Ohjelman hallinnointi, yleinen toimeenpano, viestintä, selvitystyöt 1,6 miljoonaa euroa (OKM)
- Liikunnan ja toimintakyvyn lisääminen osaksi kutsuntojen sisältöä 1 miljoona euroa (PLM)
- Elintapaohjauksen vahvistaminen hyvinvointialueilla 200 000 euroa (STM)

Suomi liikkeelle -ohjelman rahoitus vuonna 2025 kohdentuu kuuden ministeriön hallinnonalalle. Määrärahat tullaan kohdentamaan seuraavasti:

- Liikkuva koulu- ja Liikkuva opiskelu -toimenpiteet 4 miljoonaa euroa (OKM)
- Koulumatkojen turvallisuuden edistäminen 3 miljoonaa euroa (LVM)
- Liikuntaneuvonnan vahvistaminen (Move! ja muut ikäryhmät) 2,8 miljoonaa euroa (OKM)
- Liikunnan harrastamisen malli 2,6 miljoonaa euroa (OKM)
- Alueelliset kansanterveyden edistämisen pilotit 1,5 miljoonaa euroa (STM & OKM)
- Liikunnan ja toimintakyvyn lisääminen osaksi kutsuntojen sisältöä 1 miljoona euroa (PLM)
- Suomi liikkeelle -ohjelman viestintä, seuranta ja hallinto 1 miljoonaa euroa (OKM)
- Työikäiset liikkeelle: Liikunta ja työkyky osaksi terveydenhuollon keinovalikoimaa ja eri koulutusasteille 0,9 miljoonaa euroa (STM)
- Liikunta-alan yritysekosysteemien vahvistaminen 0,89 miljoonaa euroa (TEM)
- Soveltavan liikunnan kehittäminen, kokeilut ja innovaatiot 0,8 miljoonaa euroa (OKM & STM)
- Työelämän kehittäminen: liikkumista lisäävät toimenpiteet 0,7 miljoonaa euroa (TEM)
- Perheiden kannustaminen liikkumiseen (sis. pallo äitiyspakkaukseen) 0,36 miljoonaa euroa (STM)
- Liikunta ja ravitsemus hyvinvointialueilla ja yhdyspinnoilla 0,2 miljoonaa euroa (STM)
- Metsähallituksen julkinen rakennuspiirustuskokoelma 0,15 miljoonaa euroa (YM)
- Ikääntyneiden ulkoilun lisääminen 0,1 miljoonaa euroa (STM)

Miten ohjelman vaikuttavuutta seurataan?

- Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen alatyöryhmäksi on perustettu Suomi liikkeelle tietotuotanto- ja seurantaryhmä, joka koostuu tutkijoista ja muista asiantuntijoista. Tietotuotanto- ja seurantaryhmä on valmistellut ohjelman seurantamallin. Jokaista ohjelman toimenpidettä seurataan eri tasoilla: 1) prosessimittareilla (mitä toimenpiteitä tehty?), 2) tulosmittareilla (mitä tuloksia saavutettu?) ja 3) vaikutusmittareilla (mitä muutoksia saatu aikaan?). Ohjelman ydintavoitteen (Liikkuminen kääntyy kasvuun jokaisessa ikäryhmässä) toteutumista seurataan väestötutkimuksilla (mm. LIITU ja KunnonKartta). Ohjelman keskeisistä toimenpiteistä tullaan teettämään vaikuttavuustutkimusta.

2) Millaisia vaikutuksia tähän mennessä linjatut liikuntatoimen (29.90) säästöt aiheuttavat suhteessa tavoitteeseen edistää liikunnallista elämäntapaa?

Liikunnallisen elämäntavan edistämiseen; määräraha 6 740 000 euroa

Liikunnallisen elämäntavan edistämisen (LE) määrärahasta noin 4,1 M€ kohdistuu Liikkuvat-kokonaisuuden (Liikkuva perhe, varhaiskasvatus, koulu, opiskelu ja aikuinen sekä Ikiliikkuja) valtakunnalliseen ja alueelliseen johtamiseen, koordinointiin ja toimeenpanon tukemiseen. LE määrärahasta noin 2,7 M€ kohdistuu Liikkuvat-toimintaa tukeviin strategisesti merkittäviin toimenpiteisiin sekä valtakunnallisiin ja kuntien paikallisiin liikunnallista elämäntapaa edistäviin hankkeisiin eri ikäryhmissä (painopiste 2025 ikäihmisissä).

Näistä määrärahoista ei rahoiteta Suomi liikkeelle -määrärahoista rahoitettavaa toimintaa. Tähän määrärahaan ei kohdistu vuodelle 2025 leikkauksia.

Suomi liikkeelle -ohjelman määräraha vuodelle 2025 (20 M€) kohdistuu liikkumisen lisäämiseen eri ministeriöiden hallinnonaloilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla Suomi liikkeelle -määrärahaa kohdistuu vuonna 2025 kuntien Liikkuva koulu & Move sekä eri ikäryhmien liikuntaneuvonnan edistämiseen poikkihallinnollisessa yhteistyössä, Liikkuva opiskelu -toimintaan korkeakouluissa sekä soveltavan liikunnan kokeiluihin, kehittämiseen ja innovaatioihin.

Seuratoiminnan kehittämistuki; määräraha 2,0 M€ (-0,5me)

Seuratukea on jaettu vuodesta 2013 lähtien. Määräraha on vaihdellut vuosittain 3,5 – 5,0 miljoonan euron välillä ollen keskimäärin 4,0 miljoonaa euroa. Viime hallituskaudella määrärahaan lisättiin vuosittainen osuus kohdennettavaksi vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikuntamahdollisuuksiin. Vuodelle 2025 määrärahaa on budjetoitu 2,0 M€, johon lisätään LTAE2024 määräraha 690 000 euroa.

Seuratoiminnan kehittämistuki on tarkoitettu lasten ja nuorten liikuntaharrastamisen lisäämiseen tavoitteena edistää erityisesti matalan harrastuskynnyksen toimintaa. Avustusta voivat hakea paikalliset liikunta- ja urheiluseurat. Avustusta haetaan paljon ja määrärahasta on pystytty tukemaan noin 350-400 seuran hankkeita vuosittain. Vuodelle 2025 yksittäisiä myöntösummia pienennetään, jotta määrärahasta voitaisiin avustaa mahdollisimman useaa hakijaa ja seurojen toimintaa/hankkeita voitaisiin edelleen avustaa noin 50 % hakumäärästä.

Liikuntapaikkojen perustamishankkeet, määräraha 17 470 000 (-9 241me)

Määrärahaleikkaus aiheuttanee vuoden 2025 avustuskierroksella sopeutustoimia, kuten maksimiavustussumman pienentäminen nykyisestä, korotettujen avustusten karsiminen sekä hankekohtaisen avustusprosentin pienentäminen. Lisäksi mahdollisesti tuodaan uusi minimivaatimuksia, joilla ohjataan rahoitusta kestävän kehityksen mukaisille hankkeille. Pidemmällä aikavälillä ja erityisesti tilanteessa, jossa määräraha pienenisi edelleen, olisi tarkasteltava myös mahdollisuutta joidenkin hanketyyppien rahoituksesta luopumisesta. Avustettavien hankkeiden pienenemiseen vaikuttaa vahvasti lisäksi rakentamiskustannusten nousu ja kuntatalouden kestävyysongelmat. Erityisesti pienissä kunnissa liikuntapaikkarakentamisen avustuksilla on merkittävä vipuvarsivaikutus, joilla voi olla ratkaiseva merkitys liikuntapaikkaverkoston toteuttamiselle ja ylläpidolle. Vaikka tehtäisiin kaikki edellä mainitut sopeutustoimet, avustettavien hankkeiden määrät pienenevät. Avustusten pieneneminen vaikuttaa myös siihen, että OKM:n ohjausmahdollisuus liikuntapaikkarakentamiseen heikkenee. Kehityksestä voi olla seurauksena kansalaisten yhdenvertaisten liikuntaan osallistumismahdollisuuksien kaventuminen.

3) Kehitetäänkö harrastusten Suomen mallia niin, että maksuttomiin harrastuksiin saataisiin jatkuvuutta ja pääsy esim. seurojen ja taiteen perusopetuksen joukkueisiin ja ryhmiin mallin kautta?

Harrastamisen Suomen mallin ytimessä on osallisuuden ja mieluisuuden kokemus lapsille ja nuorille, ohjauksen laadukkuus ja paikallisten harrastusmahdollisuuksien ja -verkostojen entistä parempi hyödyntäminen. Tämä osaltaan luo hyvät lähtökohdat sille, että halutessaan yhä useampi lapsi tai nuori löytäisi myös muun harrastuksen elämäänsä.

Valtio tukee lasten ja nuorten harrastustoimintaan useilla eri rahoituksilla ja Harrastamisen Suomen malli on vain yksi näistä. Mm. seuratuki, lastenkulttuuri, koulujen kerhotoiminta, paikallinen harrastustoiminta ja erilaiset järjestötuet tarjoavat runsaasti harrastusmahdollisuuksia lapsille ja nuorille ympäri Suomea. Kunnat vastaavat mm. Harrastamisen Suomen mallin toteuttamisesta paikallisesti ja linkit ilta-aikaiseen tai tavoitteelliseen harrastustoimintaan tulisi kehittää siellä, missä harrastukset toteutetaan ja lapset ja nuoret asuvat.

Suomi liikkeelle -ohjelman rahoituksesta vuonna 2025 tuetaan liikunnan harrastamisen mallia 2,6 miljoonalla eurolla. Siinä pyritään tukemaan juuri tällaisia innovaatioita, joilla maksuttomasta, matalan kynnyksen harrastustoiminnasta löytyisi polkuja muuhun tavoitteelliseen ja pitkäjänteiseen harrastustoimintaan liikunnan sektorilla.

4) Mitkä ovat mielestänne vaikuttavimmat nuorisopolitiikan muodot syrjäytymisen ehkäisyssä ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisessa. Kuinka hallitus on huomioinut nämä erilaisten säästöjen kohdennuksessa?

Vaikeasta taloustilanteesta ja myös nuorisotyöhön kohdennetuista valtionavustusleikkauksista huolimatta, hallitus on halunnut tukea erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevien nuorten hyvinvointia. Etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajatoimintaan on kohdennettu vuoden 2024 1. lisätalousarviosta yhteensä 3 miljoonaa euroa. Tällä pystymme mm. varmistamaan etsivän nuorisotyön tekijöiden määrän pysymisen lähellä aiempien vuosien tasoa ja sitä kautta tavoittamaan edelleen 20 000 tuen ja avun tarpeessa olevaa nuorta.

Ennaltaehkäisevä työ on tärkeää ja haluamme panostaa siihen. Tuomme lisää turvallisia aikuisia lasten ja nuorten koulu- ja opiskelupäivään. Hallitus on vakiinnuttanut kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön rahoituksen ja kohdentanut lisärahoitusta siihen kehysriihessä.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta nuorisotyö, jonka rahoituksesta tänään puhutaan, on tärkeää. Mutta se on vain osa nuorisopolitiikkaa, osa sitä nuorten hyvinvointityön kokonaisuutta, jota opetus- ja kulttuuriministeriössä johdan. Osana työtä olemme koonneet hallituksen nuorisopoliittiset toimet yhteen osana valtakunnallista nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaa. Lisäksi olemme luoneet johtorakenteen, jossa tulemme mittaamaan ja ohjaamaan nuorten hyvinvoinnin suuntaa hallituskauden ajan.

5) Aiotaanko alueellisesti selvittää ja ryhtyä toimiin opiskelijoiden asunnottomuuden torjumiseksi tukien muuttuessa?

Tilastojen mukaan vuokra-asuntoja on hyvin tarjolla ja suurin osa opiskelijoista asuu jatkossakin vapailla vuokramarkkinoilla. On todennäköistä, että opiskelija-asuntojen kysyntä kasvaa ja niistä on pulaa. Opiskelija-asuntotuotantoon tulee kohdentaa jatkossakin investointiavustusta, jolla voidaan taata asuntojen korjaukset ja uudistuotantoakin. Kohtuuhintaisen opiskelija-asuntotuotannon lisääminen edellyttäisi yli vaalikausien ulottuvaa suunnitelmaa, jos haluamme opiskelija-asuntotarjonnan kattavan mahdollista kasvavaa kysyntää. Opiskelija-asuntojen kysyntätarpeita on syytä selvittää. Opiskelija-asuntotuotantokysymykset kuuluvat ensisijaisesti ympäristöministeriön vastuulle.

6) Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastuualueenne osalta.

Vuoden 2025 täydentävässä talousarvioehdotuksessa esitetään momentille 29.70.52 lisäystä 26 700 000 euroa talousarvioesitykseen nähden. Lisäyksestä valtion takauksen perusteella maksettavaksi tuleviin lainoihin tarve on 18 600 000 euroa, korkoavustuksen menoihin 3 300 000 euroa ja opintolainahyvityksiin 4 800 000 euroa.

Valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen ja korkoavustusten poikkeuksellisen suurta kasvua ei ole pystytty talousarvion laadinnan yhteydessä ennustamaan. Menot aiheutuvat opintojensa jo päättäneiden opintovelallisten lainoista. Taustalla on lainamäärien ja korkomenojen kasvu ja velallisten pienituloisuus.

Opintolainahyvitysmenojen kasvu johtuu määräajassa korkeakoulututkinnon määrän kasvusta. Hyvityksen saajia arvioidaan olevan noin 1 000 ennakoitua enemmän. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden määrä kasvaa opiskelijamäärien kasvun myötä.

7) Vastuualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä.

Kehysriihessä uusia valtionavustussäästöjä kohdennettiin opetus ja kulttuuriministeriön toimialaan 25 miljoonaa ja samalla sovittiin hallitusohjelmassa jo aiemmin sovittujen säästöjen aikaistamisesta.

Vuosien 2024 – 2028 väliselle ajalle kehykseen tehtävät valtionavustussäästöt jakaantuvat siten, että vuoden 2025 talousarviossa liikunnan toimialaan kohdistuu n. 10 miljoonan euron säästöt ja vuoden 2026 osalta arviolta noin 20 miljoonan euron lisäsäästöt. Kaiken kaikkiaan säästöpaine liikunnan toimialaan on noin 35 miljoonaa euroa. Liikunnan perustoiminnan rahoitustaso uhkaa tippua tällä hallituskaudella lähes 30 prosenttia. Vuoden 2026 säästöjen kohdentamisesta ei ole toistaiseksi tehty lopullista päätöstä. Ministeriö valmistelee säästöjen kohdennuksen osana ehdotustaan valtion julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2026 – 2029.

On selvää, että säästöjen kokoonsaaminen vaatii toimialan osalta rakenteellisia uudistuksia ja tiukkaa priorisointia. Tehtävät säästöt vaativat toimialalta kehittämishalukkuutta ja uusien ratkaisujen ja toimintamallien löytämistä.

Taloudellisesti vaikeista ajoista ja ikävistä liikunta-alaankin kohdistuvista budjettileikkauksista huolimatta hallitus on halunnut panostaa koko väestön liikkumiseen. Hallituksen tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä, painopisteen ollessa lapsissa ja nuorissa. Suomi liikkeelle -ohjelmassa etsitään ratkaisuja ennen kaikkea arjessa tapahtuvan liikkumisen lisäämiseksi.

Nuorisotyön rahoitus on jo nyt pientä. Samaan aikaan näemme, että yhä useampi lapsi ja nuori kokee yksinäisyyttä, ahdistusta ja tarvitsee tukea arkeensa. Harrastukset, mielekäs vapaa-ajan tekeminen, turvalliset aikuiset, yhteisöt ja ystävät ovat tärkeitä hyvinvoinnin vahvistamisen elementtejä.

Leikkaukset vuodelle 2025 on kohdistettu mahdollisimman pitkälle niin, että leikkaamme hanke- ja kehittämistoiminnasta ja turvaamme pysyvien yleisavustusten jatkumisen. Pienissä rahoissa kuitenkin niillä molemmilla on ollut oma tärkeä roolinsa ja näistä on syytä olla huolissaan. Lisäksi vuoden 2026 osalta valtionavustusleikkausten kohdentaminen on vielä avoinna, joka osaltaan luo epävarmuutta alan toimijoille.